УДК 338.436(477)

JEL Classification: O1, Q13, Q17, Q22

DOI <https://doi.org/10.17721/tppe.2020.40.5>

Шпикуляк О.Г., д.е.н., професор
ННЦ «Інститут аграрної економіки»
Швець А.А., аспірант
ННЦ «Інститут аграрної економіки»

ІНТЕГРАЦІЙНО-КООПЕРАТИВНІ ВІДНОСИНИ В АГРАРНІЙ СФЕРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ РОЗВИТКУ

Мета статті: Розкрити сутність, фактори та господарський механізм розвитку інтеграції і кооперації та їх роль у ефективній діяльності підприємництва формування в аграрній сфері економіки.

Методика дослідження: Загально науковим методом є діалектичний який передбачає розгляд процесів у їх розвитку. Системний метод пізнання розвитку інтеграційних процесів і сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, особливості їх функціонування і характерні риси їх економічної субстанції. Широке застосування абстрактно-логічних методів при визначенні сутності статусу інтеграційних і кооперативних формувань; графічно для отримання перспектив розвитку кооперативів, встановлення причинно-наслідкових зв'язків при характеристиці особливостей розвитку об'єднань.

Результати дослідження: Визначена економічна сутність інтегрованих і кооперативних суб'єктів господарювання, та взаємозалежність цих категорій.

Елементи наукової новизни: Обґрунтовано сутність інтегрованих структур, уточнення поняття інтегрована структура і кооператив. Взаємообумовленість дифункцій – інтегрована структура і сільськогосподарський обслуговуючий кооператив.

Практична значущість: Розроблена пропозиція щодо характеристики інтеграційно-оперативних формувань і визначення перспектив їх подальшого розвитку.

Ключові слова: Інтегровані формування, кооперація, сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи, кластери, специфікація, концентрація.

Постановка проблеми. Зростання ефективності виробництва в аграрному секторі економіки базуються на використанні різних чинників організаційних, економічних, природних, трудових та інших. Серед них пріоритетними виступають організаційні і економічні до яких можна віднести інтеграційні і кооперативні відносини.

Як показує практика інтеграційні відносини які забезпечують функціонування ланцюга, виробництво і збут сільськогосподарської продукції дає можливість сконцентрувати ресурси і спрямувати товаровиробників на раціональне і більш ефективне використання ресурсів з метою досягнення високих результатів.

Об'єднання зусиль різних суб'єктів господарювання для досягнення періодичних цілей завдяки інтеграції і кооперації має необмежені можливості.

В умовах євро інтеграції для України актуальним є питання підвищення конкурентоспроможності через розвиток кооперації і інтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Аналіз літературних джерел з розгляду даної проблеми показує, що основна увага була зосереджена не тільки на розгляді удосконалення методів і механізмів інтеграції і кооперації, на прикладі агрохолдингів, кооперативів, але і на розробці інтеграційно-кооперативних схем і моделей на державному рівні.

Однак не дивлячись на значний обсяг приведених досліджень даної проблеми багато оптимальних питань інтеграції і кооперації недостатньо вивчені.

Сюди можна віднести питання яким не знайшли достатньо глибокого вивчення ті структури які формуються на подоланні інтеграційних і кооперативних принципів: це підходи до побудови інноваційного, організаційно-економічного механізму кооперації і інтеграції, механізми попередження монополізації діяльності і інтеграційного-кооперативних об'єднань. Оскільки ці категорії доповнюють одна одну ми розглянемо їх як процес трансформації організаційних форм.

Мета статті: Розкрити сутність, фактори і господарські механізми розвитку інтеграції і кооперації які впливають на їх ефективну діяльність та досвіду організації підприємницького середовища через механізми кооперації та інтеграції.

Виклад основних результатів дослідження.

Успішний розвиток аграрного сектора економіки базується на нових організаційно-економічних формуваннях, які забезпечують інноваційні технологічні підходи, сприяють зростанню ефективності виробництва. Кожен суб'єкт господарювання прагне зробити умови свого функціонування адекватними до ринку і тому використовує різні підходи (інструменти, механізми), пов'язані з налагодженим тіснішою взаємодією з діловими партнерами, установами і організаціями з метою більш ефективного вирішення тих чи інших питань у розвитку підприємницької діяльності суб'єктів господарювання. Під дією техніко-технологічного прогресу поглиблюється суспільний поділ праці, а звідси спеціалізація і концентрація виробництва, розвиток торгівлі, економічних відносин. Виникає потреба координації діяльності всіх структур, що беруть участь у виробництві і такими механізмами виступають інтеграційні формування і кооперативи та їх об'єднання.

Інтеграція (від лат. Integratio-злиття) – узагальнення цієї дефініції вміщує дії, спрямовані на досягнення певної сталої цілісності[1с. 500]. Це поняття (інтеграція) має широке застосування в усіх сферах суспільного життя. В економіці під інтеграцією розуміють зближення суб'єктів господарювання в процесі їх виробничої діяльності та формування зав'язків між ними [2.с.668]. Інтеграція як результат є етапом системи що характеризується цілісністю і упорядкованістю і взаємопов'язаністю елементів, що характеризуються цілісністю, упорядкованістю і взаємопов'язаністю елементів [3].

Кооперація (cooperatio) у перекладі з латинської означає співробітництво, або спільна праця, спільна діяльність. Про те в нашому розумінні кооперація соціально-економічне явище, форма співпраці. В цьому відношенні поняття "інтеграція" і "кооперація" близькі за змістом і їх сутність ідентична. Незважаючи на різноманітність теоретичних досліджень кооперації і інтеграції єдиної думки щодо їх сутності немає. Проте зростаюча роль інтеграційних процесів і кооперації,

прискорене розширення їх масштабів, посилення впливу на соціально-економічний розвиток країни вимагає розкриття сутті і природи сучасного змісту цих категорій.

Разом с тим в практиці застосування термінів “кооперація” і “інтеграція” спостерігається нерозуміння їх сутності, подібності і відмінних рис.

Виходячи з порівняльного аналізу цих категорій можна відмітити що кооператив являє собою, в першу чергу, форму організації праці при якій деяких суб’єктів господарювання беруть участь в процесі виробництва, реалізації продукції і надання допомоги та інш. При цьому різні суб’єкти зберігають господарську та юридичну самостійність.

Інтеграція являє собою вищу форму об’єднань аж до втрати економічними суб’єктами своєї самостійності. Процеси об’єднання інтеграції - це тісні виробничо-технологічні зв’язки при об’єднанні капіталів, спільному використанні ресурсів і створення єдиних умов економічної діяльності.

Розглядаючи інтеграцію і кооперацію як економічне явище слід зупинитися на розгляді їх окремих складових, задіяних у вирішенні певних проблем. Це економічний процес, стан економічної системи і механізм вирішення завдань для досягнення поставлених цілей. Тобто це схожі поняття одних і тих же об’єднуючих процесів – узгодженість і координація управління, використання трудових і матеріальних ресурсів, ефект масштабу і поєднання можливостей кожного[4, 5, 6,7].

Разом з тим, кооперація це процес економічної взаємодії фізичних і юридичних осіб з приводу концентрації ресурсів у різних сферах діяльності. Кооперація може функціонувати в різних формах, як по горизонталі так і по вертикалі при відносно повній самостійності суб’єктів господарювання.

Інтеграція базується на різних формах концентрації і ресурсів праці в певних сферах діяльності, але при різних рівнях незалежності. В більшості має вертикальне розповсюдження, що і є передумовою обмеженості свободи у виробничій діяльності. Метою такого об’єднання є гарантований рух продукції у технологічному ланцюзі від виробництва до споживання. Метою є максимізація доходу.

В процесі інтеграційних об’єднань виділяються два основних напрямки її розвитку:

- горизонтальна інтеграція в основі якої взаємодіє підприємство що спеціалізується на виробництві певного виду продукції, або на виконанні певних робіт (процесів). Така взаємодія пов’язана з необхідністю підвищення ефективності використання ресурсів.

- вертикальна інтеграція базується на кооперативних принципах за створення юридичної особи, або на договірній основі підприємств, що спеціалізується на виробництві одного або декілька видів продукції (від сировини до готової продукції).

Вертикальна інтеграція забезпечує високий результат при умові формування єдиної виробничо-збутової стратегії що ліквідує перепони при переході продукції з одної стадії до іншої, що забезпечує формування додаткової вартості (від виробництва сировини до реалізації споживача). При цьому розкладі кінцевого результату забезпечує рівні умови господарювання всім учасникам інтеграційної структури. Інтеграція як складова економічної системи відображає результати

інтеграційного процесу, що набуває певної організаційної форми і характеризується кількісними і якісними ознаками.

До кількісних ознак можна віднести склад учасників об'єднання, обсяг капіталів, обсяг ресурсів що використовуються, кількість операцій, видів продукції та інших.

До якісних – відносимо тісноту зв'язків, економічних відносин між учасниками, кінцевий результат діяльності, економічність і соціальну відповідальність. В економічній науці в більшості розкладаються теоретичні засади окремо у розвитку інтеграції і кооперації. Порівняльна характеристика складових вирішення завдань приведено в табл. 1.

В своїх дослідженнях (в теорії і практиці) не ставилось завдання дослідити ці категорії паралельно, тому і немає чіткого розуміння відмінностей і подібності понять кооперації і інтеграції. На практиці, в більшості випадків, можна зустріти їх протистояння, або ідентичність. Лише форми організації що відповідають законам мають конкретні характеристики. В більшості літературних джерел (А.О.Гуторов, В.Е.Нищенко, Л.Ю.Буряк, Д.С.Львов, Ю.С.Жуков та інш.) вважають інтеграцію як самостійну обособлену вертикально об'єднану форму, яка не має ніякого відношення до кооперації. Ряд економістів Білорусії, Російської Федерації (В.Г.Гусаков, А.В.Седова) вважають що ці категорії мають багато спільних рис, що кооперація це більш широке поняття а інтеграція лиш специфічна форма кооперації (Гусаков В.Г[8], Запольській М.І [9], Седова А.В. [10]. Інтеграція – це різновид кооперації, яка виникає на певних етапах розширення партнерства, особливо по вертикалі для більш тісного кооперування учасників [8.с.46-47]. Такої думки притримується Седова А.В, що кооперація не форма організації виробництва і обслуговування, а інтеграція це форма виробничо-економічних зв'язків, що об'єднує підприємства різних галузей [10.с.38]. Гуськов Е.В. стверджує, що інтеграція це окрема форма кооперації, але має виражене вертикальне розповсюдження що характеризується обмеженням самостійності суб'єктів що входять в об'єднання [11 с.4]. З точки зору діалектики кооперації і інтеграції відноситься між собою як загальне і часткове, тобто кооперація це загальне поняття, а інтеграція різновид, специфічна форма кооперації [11.с.13] (табл.1).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика економічної сутності кооперації і інтеграції в аграрному підприємстві.

Характеристики, функції	Кооперація	Інтеграція
Значення	форма організації суспільної праці і виробництва	форма організації суспільної праці і виробництва
Правові аспекти	юридична особа	юридична особа, договірне об'єднання
Організаційна	підприємство на основі добровільного об'єднання капіталів юридичних та/або фізичних осіб	підприємство корпоративного типу об'єднання, асоціації на основі злиття, поглинання, договору

Економічна	обслуговування членів, неприбуткова основа, розширення виробництва, продовження технологічного циклу	концентрація капіталів, спеціалізація, зростання обсягів виробництва, отримання прибутку, переваги об'єднаних
Членство	відкрите з правом вільного входу і виходу	постійне, обмежене економічною діяльністю
Управління	колективне, один член – один голос	авторитарне, за контрактом, одна частка – один голос
Соціальна	розвиток соціального капіталу, забезпечення потреб членів	самоорганізація, ієрархічність, наявність єдиної мети, зв'язок між суб'єктами
Системна	Соціально-економічне явище, форма співпраці незалежних суб'єктів господарювання	Цілісність, упорядкованість, взаємопов'язаність складових елементів

Власні узагальнення з використаних джерел [4]

З таким твердженням повністю погодитись не можна, так як кооперація це особлива форма організаційно-економічних і соціальних відносин, яке в усьому світі базується на своїх характерних лише для такої організаційно-правової структури принципово прийнятих міжнародним кооперативним альянсом і зафіксованих у Законі України про кооперацію – це:

- добровільна домовленість суб'єктів господарювання та консолідації ресурсів для одержання економічного ефекту;
- соціальної справедливості, взаємодопомоги, співробітництва та формування сприятливих умов для виробництва;
- формування єдиної системи управління, надання рівного права голосу під час прийняття рішення (один член кооперативу – один голос);
- розробка єдиної виробничої і збутової стратегії та вільний вибір видів діяльності;
- демократичний контроль за діяльністю посадових осіб, реальна економічна відповідальність за результати господарської діяльності, збереження господарської і юридичної самостійності для членів кооперативу;
- безпосередня участь членів кооперативної організації у її діяльності, створення стійких можливостей для виробництва і захист підприємницької діяльності. Колективна відповідальність за спекулятивну діяльність і індивідуальна за зобов'язаннями конкретних членів кооперативу який є юридично і економічно самостійними [7].

На практиці кооперація виступає в різних типах і формах, які залежать від мети, завдань і інтересів членів кооперативів. За цілями, завданнями і характером діяльності сільськогосподарські кооперативи поділяються на виробничі, обслуговуючі і споживчі. Кооперація розвивається в різних напрямках – як по горизонталі, коли об'єднуються суб'єкти господарювання однакої ієрархії, так і по вертикалі коли об'єднуються суб'єкти господарювання різних рівнів.

Кооперація є відкритою організацією. Зацікавлені суб'єкти господарювання можуть входити в склад на кожному етапі розвитку, так само і виходити із складу кооперативу. Кооператив може мати, а може і не мати виробництва комерційного

спрямування, бути неприбутковим, оскільки результатами діяльності кооперативів розпоряджаються його члени.

На відміну від кооперативів інтеграційні структури мають свої особливості. Зокрема Інтеграція – об'єднання суб'єктів господарювання з утворенням єдиного технологічного ланцюга – “сировина – готова продукція”.

- суб'єкти інтеграційних структур не мають юридичної і економічної самостійності.
- інтеграційна структура діє за єдиними правилами і принципами, яка може не приймати нових суб'єктів як і не давати можливості на вихід із структури, передбачає формування єдиної інфраструктури необхідної для нормального функціонування, як підприємств чи корпорацій.

- інтеграційне формування носить виражений комерційний характер і несе повну відповідальність за результати діяльності. Внутрішні структури не можуть вступати в відношення з іншими юридичними особами. Є ще досить відмінностей. Результати дослідження підтверджують думку, що не дивлячись на заявлену мету функції і задачі діяльності ці структури різні. За соціально-економічним змістом при єдиному організаційно-економічному полі функціонування. Необхідність кооперації впливає із процесу об'єднання суб'єктів господарювання в єдиний виробничо-технологічний процес.

Дрібні товаровиробники не можуть успішно господарювати в умовах конкуренції. Тому кооперативи є перспективним напрямком для досягнення стійкого розвитку агропромислового виробництва. Законами України “Про кооперацію” від 10.07.2003р. №1087 “Про сільськогосподарську кооперацію” від 17.07.1997р. №469/97ВГ [7] визначено, що сільськогосподарська кооперація це система сільськогосподарських кооперативів. Як ми відмічали, що окремі вчені розглядаючи інтеграцію через призму суспільного поділу праці вважають кооперацію як особливу форма концентрації виробництва [12с.27]

Немає значного прогресу і у розвитку обслуговуючих кооперативів. Сільськогосподарська кооперація поділяється на виробничу і обслуговуючу. На відміну від обслуговуючої у її розвитку чітко простежуються негативні тенденції. Так, загальна кількість зареєстрованих в Україні виробничих сільськогосподарських кооперативів протягом 2011-2019 років зменшилася на 23 відсотка.

Наведені данні не можуть беззастережно сприйматися як індикатор розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації. За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України на початку 2019 року в Україні налічувалося 1198 сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Однак із них лише 689 були діючими[13]. Частка зареєстрованих, але реально бездіяльних обслуговуючих кооперативів у сільському господарстві є доволі великою і характеризується тенденцією до зростання: якщо на початку 2017 – 46,3% то на початку 2019 – 48,5% (табл. 2).

Більшість діючих сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів зорієнтовано на задоволення потреб виробників тваринництва. На початку 2019 року частка у їхньому складі молочарських формувань становила 25,6%, м'ясних – 5,8%.

В Україні понад 70% молока виробляють господарства населення, проте кількість діючих молочарських кооперативів зменшувалася.

Близько половини усіх діючих сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів багатофункціональні (табл. 2).

Таблиця 2

Наявність в Україні сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, на початок року

Показник	2017р.		2019р.	
	Кількість, од.	Частка %	Кількість, од.	Частка %
Зареєстровані кооперативи	1097	х	198	х
З них – діючі	589	100.0	668	100.0
У складі діючих кооперативів за напрямком діяльності: з обробітку землі та збирання врожаю	152	25.8	152	23.5
Молочарські	151	25.6	199	24.8
М'ясні	34	5.8	16	2.4
Плодоовочеві	76	12.9	85	12.7
Зернові	75	12.7	36	5.4
Інші	101	17.1	175	26.1
У складі діючих кооперативів за видом діяльності: переробні	25	4.2	28	4.2
Заготівельно-збутові	149	25.3	208	31.1
Постачальницькі	16	2.7	16	2.4
Багатофункціональні	298	50.6	306	45.8
Інші	10	17.1	110	16.8

Сформовано за даними джерел [24,25]

За даними Мінагрополітики України, на початку 2017 року сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи об'єднували в нашій країні 24,8 тис. осіб. Вони створили на селі 1636 постійних робочих місць, реалізували у 2016 році 48,7 тис. т молока, 2,8 тис. т зерна, 0,2 тис. т м'яса, 3,2 тис. т плодовоовочевої продукції, сплатили податків на суму майже 14 млн. грн. [14] Доходимо висновку, що реальний вплив обслуговуючої кооперації на економіку поки залишається малопомітним.

Інтеграція базується на процесах концентрації і централізації виробництва і капіталу. При цьому створюється нова організаційно-правова структура. Будь які міжгосподарські та міжгалузеві зв'язки прирівнюються до інтеграції [15.с.320]. Об'єктивною основою будь яких відносин є приватний інтерес хоча при цьому присутнє основне протиріччя ринкової економіки між суспільним характером виробництва і приватним характером привласнення результатів. Суб'єктами системи суспільного виробництва виступають господарські структури незалежно від форми власності. Суспільне, приватне нагромадження капіталу в умовах ринкових відносин призводить до його концентрації і приводом розширення масштабів [16 с.38]. Теоретично не виключається можливість монополізації великих інтегрованих структур при формуванні попиту на продовольчому ринку, маніпуляція цінами в своїх інтересах за рахунок споживачів не завжди таким діям перешкоджають

антимонопольне законодавство. Виходячи з трактування поняття інтеграція для розуміння сутності господарської діяльності слід розглянути інтеграційні системи як результат інтеграційних відносин і функціонування інтегрованих структур, відповідно до функції існування кооперативів. Тобто результатом процесу інтеграції є створення об'єднання суб'єктів господарювання.

Аналізуючи думки різних шкіл можна виділити пріоритетність розвитку економічних відносин. Особливо слід зупинитися на господарському механізмі розвитку кооперації і інтеграції підприємств. Якщо мова йде про кооперацію і інтеграцію взагалі то можна погодитись з думкою Барбашина Е.А., Гусакова В. та М.Запольського, що ці поняття ідентичні. Відмінність лише в обхваті – первинна є кооперація, а інтеграція є складовою кооперації [8]. Якщо врахувати сутність понять і історію розвитку. Інтеграція забезпечує більш тісний зв'язок кооперативних учасників[17]. Джерелом такої думки були ідеї класиків марксизму, лєнінізму з реалізації кооперативного плану Леніна В.І. На позиціях примату кооперації над інтеграцією були К.Каутський, Чаянов А.В. З такою думкою можна погодитись, але коли мова йде про організаційно-правові структури, то тут кооперативи і інтегровані форми господарювання (що виникли через злиття, поглинання об'єднань централізації) розвиваються за своїми притаманними лише цим формам законами.

В умовах інтеграції об'єднуючі процеси призводять до створення нових форм господарювання – асоціації, фінансово-промислові групи, холдинги, кластери, територіально-виробничі комплекси. Класифікувати інтеграційні процеси можна за різними ознаками (табл. 3).

Таблиця 3.

Класифікація типів інтеграційних процесів в аграрному секторі економіки

Класифікаційна ознака	Форма інтеграції
Організаційно-правові	Кооператив, кооперація, асоціація підприємств, партнерська кластерна, договірна, контрактна
Види діяльності (господарських структурах)	Виробнича, фінансова, освітня, консультативна, маркетингова(збутова), соціальна, туристична, екологічна
Ступінь контролю за власністю	Повна, часткова, мінімальна, вільна
Географічне охоплення	Транснаціональне, макрорівень, мегарівень, мікрорівень, кластерна
Характер зв'язків (місце у виробництві)	Горизонтальна, вертикальна і конгломератна

Власні узагальнення з використаних джерел[15,18 ,19.]

Кожна нова форма господарювання передбачає зміну підприємств (трансформація при якій відбувається диверсифікація, концентрація, спеціалізація видів діяльності). [19].

На основі проведених досліджень можна зробити висновки, що інтегровані структури являють собою сукупність суб'єктів господарювання, установ і організацій

між якими існують системні постійні зв'язки. Такі об'єднуючі процеси здійснюються у сукупності різних варіантів – злиття, поглинання, приєднання, співробітництво. При злитті відбувається об'єднання двох чи декількох суб'єктів господарювання для утворення нової структури, або поглинання цих структур однією із них на основі спільного договору.

Якщо взяти для прикладу акціонерне товариство то суть механізму полягає в тому, що ліквідуються окремі акціонерні товариства і створюється нове акціонерне товариство з новим статусом, новими органами управління. Такі процеси відносяться до злиття. Якщо ініціатор інтеграції скориговує активи і зобов'язання всіх підприємств, що до нього приєднуються і які потім ліквідуються то такий процес аналогічний поглинанню. Поглинання можна охарактеризувати як економічне захоплення сильним і масштабним підприємством інших без придбання абсолютних прав власності. [20]

До інтегрованих формувань можна віднести і суспільно-економічні територіальні організації, пов'язані між собою, належать до одного ринку, спільно використовують ресурси і знання формуючи спільне середовище. Такі структури – географічно споріднені підприємства і організації, що діють у певній сфері і доповнюють одне одну у спільній діяльності, називають кластерами.[21]. Інколи їх називають територіально виробничі колективи. Головною відмінною рисою кластера є наявність конкуренції між його учасниками.

Науковці ННЦ ІАЕ вважають що кластеризація – це концентрація та спеціалізація виробництва на певних територіях з метою задоволення потреб кінцевого споживача. [22] В сільському господарстві кластери як форма організації виробництва мають переваги за рахунок тісноти зв'язків між учасниками, що забезпечують кращі економічні показники. Кластери як форма інтеграційних відносин носять неформальний характер і різняться від інших інтегрованих структур концентрацією виробництва без надмірної централізації, збереженням юридичності самостійності учасників і наявності між ними конкуренції. На думку М.Войнаренка передумовою створення кластера є п'ять ознак (інтерес, інтеграція, ініціатива, інновації, інформація) [23с.455.]. При цьому щоб рівень концентрації перевищував 40%, а кооперативні зв'язки між учасниками становили не менше 10 відсотків.

Важливим чинником ефективності залежності суб'єктів господарювання є спеціалізація – як зосередження діяльності на вузьких напрямках, окремих технологічних операцій, чи видах виробленої продукції. З поглибленням спеціалізації посилюється суспільний характер виробництва, але спеціалізованими можуть бути і не інтегровані суб'єкти господарювання.

Кожна форма господарювання має свою організаційну структуру – служби, відділи, цехи, участки, групи що є визначальним для характеристики кооперативів інтегрованих структур і викликає упорядкування управління, встановлення підпорядкування і наявність конкретних механізмів взаємовідносин.

В стратегічному плані розвиток інтегрованих структур може реалізовуватись через розвиток сільськогосподарської обслуговуючої кооперації, при умові зростання частки сільськогосподарської продукції яка буде реалізовуватись через кооперативну систему

з 0.5% у 2020 році до 20% у 2030 році та досягти функціонування 3-4 спеціалізованих або багатofункціональних кооперативів в кожній об'єднаній територіальній громаді. (рис. 1).

Рис.1 Динаміка формування та прогнозування сільськогосподарських кооперативів в Україні

Становлення і розвиток інтегрованих структур, як первинної ланки в інфраструктурі аграрного ринку буде сприяти стабілізації аграрного виробництва, створенню нових робочих місць і підвищенню життєвого рівня сільського населення.

Висновки

Розвиток інтеграційних процесів забезпечує підвищення ефективності аграрної економіки. За останній період набуло поширення інтегрованих структур які базуються на спільній діяльності юридично незалежних суб'єктів господарювання спрямованих на конкурентоспроможність товаровиробників за рахунок ефекту масштабу та замкнутого циклу. Обґрунтовуючи свої зусилля на основі корпоратизації, інтеграції, кооперації і кластеризації суб'єкти підприємства досягають кращих результатів виробничої діяльності. Сільськогосподарські кооперативи можуть бути членами великотоварних агропромислових об'єднань.

Подальший розвиток аграрного сектору економіки передбачає формування інтегрованих структур через налагодження міжгосподарських зв'язків з використанням механізмів кластерних форм. Подальшого розвитку набудуть продуктові організації місцевої структури переважно організаційно-правових форм простих товариств, спілок. Прості товариства можна розглядати як перший крок до створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

Кооперація і інтеграція заінтересованих суб'єктів господарювання створюють економічну базу для сталого розвитку не тільки матеріально-технічного потенціалу об'єднань, але і всієї соціально-економічної інфраструктури де реалізуються інтереси держави і товаровиробників і споживачів продукції при гарантії держави стабільних соціально-економічних відносин.

Література.

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / В.Т.Бусел Київ. ВТП «Перун»2004.1736 с.
2. Економічна енциклопедія: у 3 т./ редкол.: С.В.Мочерний та ін. Київ.: Академіч.2000. – 848 с.
3. Гуторов О.А. Розвиток інтеграційних відносин в аграрному секторі економіки. Монографія О.А.Гуторов. К.: / 2016. 484 с.СС України
4. Ганущак-Єфіменко Л.М.Економічна інтеграція як основи розвитку підприємств малого і середнього бізнесу. / Актуальні проблеми економіки. 2013. №3 с. 70-72
5. Нестерчук Ю.О. Інтеграційні процеси в агропромисловому виробництві. Умань «Сочинський» - 2007. 372 с.
6. Ніценко В.С. Механізм розвитку інтегрованих підприємницьких структур в агропродовольчій сфері: проблеми, теорії і практики: Монографія. Херсон, Гринь ДС. 2014. 362 с.
7. Закон України Про кооперацію №1087. IV від 10.07.2003 р. зі змінами : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v8998400>
8. Гусаков В.Г. Научные основы создания продуктовых компаний - Минск: Белорус/новука. 2012-195 с. (48 с.)
9. Запольский В.И. Кооперация и интеграция в аграрном секторе Белоруси. Минск 2008. – 317с. (58 с)
- 10.Седова Н.В. Интегрированные структуры в агропромышленном комплексе российской экономики / Н.В. Седова. – М.: МАКС Пресс – 2010.-309 с. (38 с)
- 11.Гусаков Е.В. Научные основы и организационно-экономический механизм эффективного функционирования кооперативных интеграционных объединений в АПК. М.-2012. 268 с.
- 12.Советов П.М.Агропромышленная интеграция: концепции, механизмы, эффективность / М.П.Советов - : Изд-во научного центра РАН, 2007. 117с.
- 13.Лупенко Ю.О., Шпикуляк О.Г., Малік М.Й. Розвиток малих аграрних підприємств у ринковому середовищі: індикатори та ефективність монографія /за ред. О.Г.Шпикуляка ННЦ «Інститут аграрної економіки». – К. :ННЦ «ІАЕ», 2017. – 204 с.
- 14.Гуторов А.В. Розвиток інтеграційних відносин в аграрному секторі економіки: монографія / А.В. Гутопров.-К.: 2016. 484 с.
- 15.1 Интеграция сельскохозяйственного и промышленного производства на современном этапе / под ред. М.Я.Базина – Кишинев. Изд. ЦК КП Молдавии 1974. 451 с
- 16.Гусаков Е.В. Этапы формирования, принципы, функции, цели и задачи кооперации в интеграции /* Е.В.Гусаков //Аграрная экономика.- 2013. -№3. С.19-29
- 17.Чаянов А.В.Основные идеи и формы организации крестьянской кооперации / А.В.Чаянов. М.: [б.и.]. 1919 – 344с.
- 18.Родионова О.А. Интеграция в сфере агропромышленного производства: тенденции, механизмы реализации / О.А.Родионова. – М.: ВНИЭТУСХ, 2000. – 174с.
- 19.Яців І.В. Соловей Ю.Л.Участь малих виробників сільськогосподарської продукції в інтегрованих структурах. Монографія . Львів: видавництво АТБ «НВК», 2019. 182 с.
- 20.Большая экономическая энциклопедия. /отв.ред. Н.В.Дубенец -М.: экомо, 2007 – 814 с.
- 21.Портер М.Э. Конкуренция / М.Э.Портер. М.: В 2005. 608 с.
- 22.Саблук П.Т. Кластеризація як механізм підвищення конкурентоспроможності та соціальної спрямованості аграрної економіки/ П.Т.Саблук, М.Ф.Кропивко//Економіка АПК -2010. №1 (183с)
- 23.Войнаренко М.П. Клпстери в інституційній економіці/ М.П.Войнаренко. Хмельницький . ТОВ»Тріада-М». -2011.502 с.

References

1. The Great Interpretive Dictionary of Modern Ukrainian / VTBusel Kyiv. VTU "Perun" 2004.1736 p.
2. Economic encyclopedia: in 3 volumes / ed .: SV Mochernyi and others. Kiev .: Academic 2000. - 848 sec.

3. Gutorov OA Development of integration relations in the agricultural sector of the economy. Monograph by OA Gutorov. K. : / 2016. 484 S. SS of Ukraine
4. Ganushchak-Efimenko LM Economic integration as a basis for development of small and medium-sized enterprises. / The economic problems of the economy. 2013. №3 p. 70-72
5. Nesterchuk Yu.O. Integration processes in agro-industrial production. Uman "Sochi" - 2007. 372 p.
6. Nitsenko VS Mechanism of development of integrated business structures in agro-food sphere: problems, theories and practices: Monograph. Kherson, Grin DS. 2014. 362 p.
7. Law of Ukraine On Cooperation No. 1087. IV dated 10.07.2003 as amended: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v8998400>
8. VG Gusakov Scientific basis of creation of food companies - Minsk: Belarus / science. 2012-195 p. (48 sec.)
9. Zapolsky V.I. Cooperation and integration in the agricultural sector of Belarus. Minsk 2008 .-- 317s. (58 s)
10. Sedova N.V. Integrated structures in the agricultural sector of the Russian economy / N.V. Sedova. - M. : MAKS Press - 2010.-309 p. (38 s)
11. Gusakov E.V. Scientific foundations and the organizational and economic mechanism for the effective functioning of cooperative integration consolidations in the agricultural sector. M. 2012. 268 p.
12. Sovetov P.M. Agro-industrial integration: concepts, mechanisms, efficiency / M.P. Sovetov -: Publishing House of the Scientific Center of the Russian Academy of Sciences, 2007. 117p.
13. Lupenko Yu.O., Shpikulyak O.G., Malik M.Y. The development of small agricultural enterprises in the market environment: the indicators and the effectiveness of the monograph / as amended. OG Shpikulyaka NSC "Institute of Agricultural Economics." - K.: NSC "IAE", 2017. - 204 p.
14. Gutorov A.V. Rosvitok integratsiynih vidnosin in the agricultural sector and economy: monograph / A.V. Gutolrov.-K.: 2016.448 s.
15. Integration of agricultural and industrial production at the present stage / ed. M.Ya. Bazina - Chisinau. Ed. Central Committee of the Communist Party of Moldova 1974. 451 s
16. Gusakov E.V. Formation stages, principles, functions, goals and objectives of cooperation in integration / * E.V. Gusakov // Agrarian economy.- 2013. -№3. S.19-29
17. Chayanov A.V. Basic ideas and forms of organization of peasant cooperation / A.V. Chayanov. M.: [B.i.]. 1919 - 344s.
18. Rodionova O.A. Integration in the field of agricultural production: trends, implementation mechanisms / O.A. Rodionova. - M.: VNIETUSKH, 2000 .-- 174 p.
19. Yatsiv I.V. Nightingale Yu.L. Part of the malikh virobniiv silskogospodarski products in integrated structures. Monograph. Lviv: view of the ATC "NEC", 2019.182 p.
20. Big economic encyclopedia. / ed. N.V. Dubenets - Moscow: Ekomo, 2007 - 814 p.
21. Porter M.E. Competition / M.E. Porter. M. : In 2005.608 p.
22. Sabluk P.T. Clusterization as a mechanism of competitive competitiveness and social directness of the agricultural economy / P.T.Sabluk, M.F.Kropivko // Ekonomika APK -2010. №1 (183c)
23. Voinarenko M.P. Klpsteri in the Institute of Economy / M.P. Voinarenko. Khmel'nitsky. TOV "Triada-M." - 2011.502 p.

Shpikuliak O.G., Doctor of Economics, Professor
Agrarian Economics Institute
Shvet A.A., PhD student
Agrarian Economics Institute

INTEGRATION-COOPERATIVE RELATIONS IN THE AGRARIAN SPHERE OF THE ECONOMY OF UKRAINE AND THE PROSPECTS OF THEIR DEVELOPMENT

The purpose of this study was to reveal the essence, factors and economic mechanism of development of integration and cooperation and their role in the effective activity of entrepreneurship formation in the agrarian sphere of economy.

The economic essence of integrated and cooperative entities and the interdependence of these categories are determined. The essence of integrated structures is substantiated, the concept of integrated structure and cooperative is clarified. The development of integration processes ensures the efficiency of the agrarian economy. In the last period, the integration of integrated structures based on the joint activity of legally independent economic entities aimed at the competitiveness of producers due to the effect of scale and closed cycle has become widespread. Justifying their efforts on the basis of corporatization, integration, cooperation and clustering, business entities achieve the best results of production activity. Agricultural cooperatives may be members of large-scale agro-industrial associations.

A proposal for the characterization of integration and cooperative formations through the establishment of inter-economic links using cluster form mechanisms has been developed.

It is revealed that further development will be gained by the product organizations of the local structure of mainly organizational and legal forms of simple societies and unions. Instead, simple societies can be seen as a first step towards establishing agricultural service cooperatives.

It is proved that cooperation and integration of interested economic entities create an economic base for sustainable development not only of the material and technical potential of the associations, but also of all socio-economic infrastructure where the interests of the state and producers and consumers of products are realized while guaranteeing the state stable socio-economic relations.

Keywords: Integrated Formations, Cooperatives, Agricultural Servicing Cooperatives, Clusters, Specification, Concentration.

Шпикуляк А.Г., д.э.н., профессор

ННЦ «Институт аграрной экономики»

Швец А.А., аспирант

ННЦ «Институт аграрной экономики»

ИНТЕГРАЦИОННО-КООПЕРАТИВНЫЕ ОТНОШЕНИЯ В АГРАРНОЙ СФЕРЕ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ ТА ПЕРСПЕКТИВЫ ИХ РАЗВИТИЯ

Разработано предложение относительно характеристики интеграционно-кооперативных формирований через налаживание межхозяйственных связей с использованием механизмов кластерных форм.

Выявлено, что дальнейшего развития приобретут продуктовые организации местной структуры преимущественно организационно-правовых форм простых обществ, союзов. Зато простые общества можно рассматривать как первый шаг к созданию сельскохозяйственных обслуживающих кооперативов.

Доказано, что кооперация и интеграция заинтересованных субъектов хозяйствования создают экономическую базу для устойчивого развития не только материально-технического потенциала объединений, но и всей социально-экономической инфраструктуры где реализуются интересы государства и товаропроизводителей и потребителей продукции при гарантии государства стабильных социально-экономических отношений.

Ключевые слова: Интегрированные формирования, кооперация, сельскохозяйственные обслуживающие кооперативы, кластеры, спецификация, концентрация.